

Słowotwórstwo

**Identyfikacja
części mowy**

i

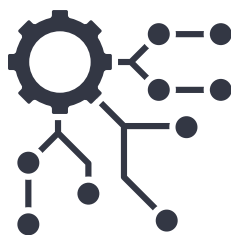
**Tworzenie słów
pokrewnych**

**Poukładanie
wiedzy o języku**

**Poszerzenie
słownictwa**

**Umiejętność
poprawnego
mówienia i
pisania**

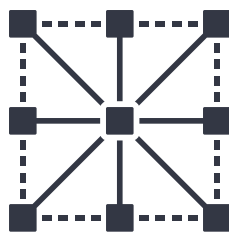

Słotwórstwo-a na co to komu?

Dla kogo?

- Dla zdających egzamin maturalny na poziomie rozszerzonym
- Dla osób które chcą zdać egzamin Cambridge (na poziomie FCE i wyżej)
- Dla wszystkich, którzy interesują się językiem angielskim i chcą poszerzyć lub/i poukładać swoją wiedzę

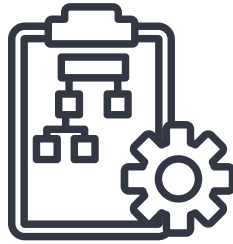

Jak rozpoznać części mowy?

Szybka powtórka

- 1. Rzeczownik (Noun):** To słowo, które opisuje osobę, miejsce, rzecz czy pomysł.
  - Na przykład: kot (cat), miasto (city), miłość (love)
- 2. Zaimek (Pronoun):** Słowo, które zastępuje rzeczownik w zdaniu.
  - Na przykład: on (he), ona (she), to (it)
- 3. Czasownik (Verb):** Opisuje działanie, stan lub zdarzenie.
  - Na przykład: biec (run), myśleć (think), robić (do)
- 4. Przymiotnik (Adjective):** Słowo, które opisuje rzeczownik.
  - Na przykład: piękny (beautiful), smaczny (tasty), szybki (fast)
- 5. Przyimek (Preposition):** Łączy słowa w zdaniu, pokazując relacje pomiędzy nimi.
  - Na przykład: na (on), pod (under), między (between)
- 6. Przysłówek (Adverb):** Opisuje czasownik, przydawkę lub inny przysłówek.
  - Na przykład: szybko (quickly), bardzo (very), dobrze (well)
- 7. Spójnik (Conjunction):** Łączy słowa, frazy lub zdania.
  - Na przykład: i (and), ale (but), bo (because)
- 8. Wykrzyknik (Interjection):** Wyraża silne uczucia lub reakcje.

- Na przykład: Och! (Oh!), Cześć! (Hi!), Ale niespodzianka! (What a surprise!)

Zmiana części mowy

Jakie końcówki pomogą nam dostosować słówko do naszych potrzeb?

Przyrostki pochodne można podzielić na dwie kategorie: pochodne zmieniające klasę i pochodne zachowujące klasę.

Kończówki zmieniające klasę wyrazów:

-ise/-ize (zmienia rzeczowniki w czasowniki)

Realize- zrealizować, urzeczywistnić (od real - rzeczywisty)

Finalize- zakończyć, sfinalizować (od final - ostateczny)

-fy (zmienia rzeczowniki w czasowniki)

Clarify- wyjaśnić (od clarity - jasność)

Purify- oczyścić (od pure - czysty)

Simplify- uprościć (od simple - prosty)

-ly (zmienia przymiotniki w przysłówki)

Quickly- szybko (od quick - szybki)

Happily- z radością, radośnie (od happy - szczęśliwy)

Easily- łatwo (od easy - łatwy)

-ful (zmienia rzeczowniki w przymiotniki)

Joyful- radośnie (od joy - radość)

Helpful- pomocny (od help - pomoc)

Powerful- silny (od power - siła)

-able/-ible (zmienia czasowniki w przymiotniki)

Readable- dający się czytać (od read - czytać)

Edible- jadalny (od eat - jeść)

Understandable- zrozumiały (od understand - rozumieć)

-ness (zmienia przymiotniki w rzeczowniki)

Happiness- szczęście (od happy - szczęśliwy)

Darkness- ciemność (od dark - ciemny)

Kindness- życzliwość (od kind - miły)

-ment (zmienia czasowniki w rzeczowniki)

Enjoyment- przyjemność (od enjoy - cieszyć się)

Development- rozwój (od develop - rozwijać)

Movement- ruch (od move - poruszać się, ruszać)

-tion/-ion/ation (zmienia czasowniki w rzeczowniki)

Creation- stworzenie, dzieło (od create - tworzyć)

Information- informacja (od inform - informować)

Education- edukacja (od educate - edukować)

-ity (zmienia przymiotniki w rzeczowniki)

Activity- aktywność, działalność (od active - aktywny)

Sensitivity- wrażliwość (od sensitive - wrażliwy)

Creativity- kreatywność (od creative - twórczy)

Końcówki zachowujące klasę wyrazów:

-hood (rzeczownik)

Childhood- dzieciństwo (od child - dziecko)

Neighborhood- sąsiedztwo (od neighbor - sąsiad)

Brotherhood- braterstwo (od brother - brat)

-ess (rzeczownik)

Actress- aktorka (od actor - aktor)

Lioness- lwica (od lion - lew)

Goddess- bogini (od god - bóg)

-ism (rzeczownik)

Realism- realizm (od real - rzeczywisty)

Communism- komunizm (od commune - komuna)

Optimism- optymizm (od optimist - optymista)

-ist (rzeczownik)

Artist- artysta (od art - sztuka)

Pianist- pianista (od piano - fortepian)

Scientist- naukowiec (od science - nauka)

-al/-ual (przymiotnik)

Musical- muzyczny (od music - muzyka)

Cultural- kulturalny (od culture - kultura)

Logical- logiczny (od logic - logika)

-ish (przymiotnik)

Childish- dziecinny (od child - dziecko)

Foolish- głupi, naiwny (od fool - głupiec)

Stylish- stylowy (od style - styl)

-oid (przymiotnik)

Humanoid- humanoidalny (od human - człowiek)

-like (przymiotnik)

Godlike- boski (od god - bóg)

Lifelike- jak żywy (od life - życie)

-ant (rzeczownik, odnoszący się do ludzkiego agenta)

Assistant- pomocnik, asystent (od assist - pomagać)

Participant- uczestnik (od participate - uczestniczyć)

Consultant- konsultant (od consult - konsultować)

Te przykłady pokazują, jak różne przyrostki mogą wpływać na formę i znaczenie słów w języku angielskim.

Zmieniona wymowa w języku angielskim.

Przyrostek często zmienia akcent lub wzór akcentowania wielosylabowego słowa, zmieniając wzór fonemów słowa podstawowego, nawet jeśli morfologia korzenia się nie zmienia.

Przykładem może być różnica między "photograph" a "photography". W tym przypadku końcówka "-y" decyduje o wzorze akcentowania, powodując przesunięcie głównego akcentu z pierwszej sylaby ("pho-") na przedostatnią ("-to-"). Nieakcentowane sylaby zmieniają swój zwykły dźwięk samogłoski na schwa (brzmi podobnie do polskiego dźwięku „y”, ale wymawianego bardzo krótko).

Może to stanowić szczególny problem dla osób z dysleksją, wpływając na ich świadomość fonemiczną, jak również przeszkodę dla osób mówiących w języku innym niż ojczysty.

Kiedy klasa się zmienia, a słowo nie

Często jedno słowo ma w angielskim wiele znaczeń, stąd niektóre z nich mogą funkcjonować jako różne części mowy, oto przykłady:

1. Run (biegać, bieg)

- Jako czasownik: I run every morning.
- Jako rzeczownik: She went for a run.

2. Light (światło, lekki, zapalić)

- Jako rzeczownik: The light was bright.
- Jako przymiotnik: She wore a light jacket.

- Jako czasownik: He will light the candle.
3. Play (bawić się, sztuka teatralna)
- Jako czasownik: The children play outside.
  - Jako rzeczownik: They watched a play at the theater.
4. Clean (sprzątać, czysty)
- Jako czasownik: Please clean your room.
  - Jako przymiotnik: The kitchen is clean.
5. Watch (oglądać, zegarek)
- Jako czasownik: I watch TV in the evening.
  - Jako rzeczownik: He wore a gold watch.
6. Stand (stać, stoisko)
- Jako czasownik: Please stand up.
  - Jako rzeczownik: The stand was crowded.
7. Book (książka, rezerwować)
- Jako rzeczownik: I am reading a good book.
  - Jako czasownik: I will book a table for dinner.
8. Close (zamknąć, bliski)
- Jako czasownik: Please close the door.
  - Jako przymiotnik: They have a close friendship.
9. Right (prawo, poprawny, prawa strona)
- Jako rzeczownik: You have the right to remain silent.
  - Jako przymiotnik: The answer is right.
  - Jako przysłówek: Turn right at the corner.
10. Store (sklep, składować)
- Jako rzeczownik: I went to the store.
  - Jako czasownik: We need to store the leftovers in the fridge.

Podsumowując, niektóre słowa te mogą być używane w różnych kontekstach, zmieniając swoją funkcję w zdaniu.

Ćwiczenia

Uzupełnij słówkami z odpowiednimi końcówkami

1. _____ is the state or condition of being happy.
2. A _____ is a person who is skilled or trained in a particular activity.
3. The process of making something larger or more extensive is called _____.
4. The _____ of refers to its citizens as a collective group.

Uzupełnij luki dla każdego typu przyrostka przymiotnika:

1. -hood The _____ of a person refers to the time period when they are young and growing up.
2. -able/-ible:
3. a. I found the test to be _____, as I was able to answer all of the questions correctly. b. The storm caused _____ damage to the city's infrastructure. c. He was a _____ and _____ employee, always willing to take on any task. d. The magician's tricks were _____ and _____.
4. -al: a. The _____ significance of the event cannot be overstated. b. The doctor prescribed a _____ treatment for the patient's condition. c. His _____ beliefs inform his decisions and actions.

5. -ful/-ish/ic/ful: a. The students were _____ for the opportunity to learn from such a distinguished professor. b. The puppy was so _____ and _____ that it made everyone smile. c. She wore a _____ and _____ dress to the party. d. Despite the difficult circumstances, he remained _____ and _____.
6. -ic/-ical/-able/: a. His argument was _____ and _____. b. The _____ method was used to study the effects of the drug on the patients.
7. -ive-ent-ous: a. He is _____ and that makes him a natural leader. b. The child was very _____ and _____, always asking questions and exploring. c. She can be quite _____, and sometimes it's hard to get a word in. d. The _____ landscape was both majestic and awe-inspiring.
8. -less: a. The situation seemed _____, and we didn't know what to do. b. The _____ gift was a waste of money and time. c. The _____ soldier showed great bravery in the face of danger.
- 9.

Jakie publikacje poświęcają miejsce słowotwórstwu?

Przede wszystkim książka Romana Ociepy, dostępna także w pdf. Dodatkowo rozdziały poświęcone tej tematyce możemy znaleźć w książkach z serii English Vocabulary in Use (poziomy od Elementary do Upper-Intermediate. Można też szukać w sieci na stronach poświęconych nauce angielskiego, takich jak [eglybook](#) czy [gettingenglish](#).

Wielu internetowych twórców treści poświęconych nauce angielskiego publikuje także swoje wersje.

Bibliografia

a.org/wiki/Suffix

Roman Ociepa, Word Formation b2. Słowotwórstwo B2, Polonsky, 2023

Michael McCarthy, Felicity O'Dell, English Vocabulary in Use. Elementary. Vocabulary reference and practice, Cambridge University Press, 2017

Stuart Redman, English Vocabulary in Use. Pre-Intermediate Intermediate. Vocabulary reference and practice, Cambridge University Press, 2017

Michael McCarthy, Felicity O'Dell, English Vocabulary in Use. Upper-Intermediate. Vocabulary reference and practice, Cambridge University Press, 2017

Projekt graficzny: Canva

Koniec

